

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 51

April 2007

ISSN 1103-4165

www.elinwagner.se

Elin Wägner-dagen 2007

firas lördagen den 12 maj i Bergs Bygdegård.

Alla välkomna!

Kl 13 börjar vi med årsmöte.

Kl 14 talar berättaren **Eva Andersson** från Sogomuseet i Ljungby över rubriken

"Småländsk växtkraft - mellan sagor och skrönor prunkar Elin och blommor Linne"

Kaffeservering, öppet hus på Lilla Björka och – om intresse finns – gemensam måltid på Lilla Björka på kvällen, kostnad ca 100 kr.

Anmälan till måltid senast den 6 maj till:

Ann-Christin Gunnarsson. Tel. 0470-63580

ann-christin.gunnarsson@kungsmadskolan.se.

Dagordning för årsmötet:

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet
2. Val av två protokolljusterare tillika rösträknare
3. Fråga om årsmötets behöriga utlysande
4. Styrelsens verksamhetsberättelse
5. Styrelsens ekonomiska berättelse samt revisorernas berättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen
7. Fastställande av medlemsavgiften för nästkommande år
8. Val av ordförande för nästa verksamhetsår
9. Val av övriga styrelseledamöter
10. Val av två revisorer jämte två suppleanter
11. Val av valberedning
12. Information om Lilla Björka
13. Övriga frågor

Kontakta valberedningens Ing-Marie Sundling, 0470-109 01 om du är intresserad av att delta i styrelsearbetet eller vet någon som skulle passa!

Norr tullsligan som film

Har återuppstått. Filmatiseringen av Elin Wägners debutroman gjordes 1924 och har, efter att många år legat gömd på Filminstitutets hyllor, nu åter visats i restaurerat skick på Cinemateket i Stockholm. Den fick inleda en serie stockholmsfilmer i anslutning till en ny bok med titeln *Våra drömmars stad* om Stockholm på vita duken. Författaren till boken, Mikaela Kindblom, hade funnit att filmen var en förvånansvärt pigg storstadsskildring, som det fanns all anledning att visa på nytt. Det visade sig att intresset var stort, Filminstitutets biosalong Victor var välfylld när Mikaela Kindblom den 9 januari själv inledde visningen, som sedan skedde med levande pianoackompanjemang som sig bör med en stumfilm.

Filmen regisserades av den nyskapande teaterregissören Per Lindberg, också känd för sitt mångåriga samarbete med Gösta Ekman. Också inom filmen var Per Lindberg en nyskapare, bildspråket i Norrtullsligan är avancerat liksom berättarstrukturen. Norrtullsligans kontoristkollektiv spelades av idel kända skådespelerskor. Tora Teje gjorde Pegg, en ung Inga Tidblad var rolig att se som den busiga Baby, övriga roller spelades av Renée Björling och Linnea Hillborg. Som Peggs bortskämda kusin Görel sågs Tollie Zellman, en av de stora karaktärsskåderskorna i svensk film. Peggs lillebror Putte var en mycket ung Lauritz Falk.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@comhem.se)

08-30 69 07

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-77 5557

Elin Wägner skrev inte manus till Norrtullsligan, annars hade hon tidigt ett intresse för film. Redan 1911 skrev hon manus till en film som hette "Hon fick platsen", som visades vid "Pennskaftens soire" på Grand Hotell. Året därpå skrev hon originalmanus till filmen "Systrarna", gjord av Sveriges första kvinnliga filmregissör Anna Hoffman-Uddgren. Manus till "Norrtullsligan" skrevs av en annan känd författare, Hjalmar Bergman, anlitad av Bonnierfilm för att skriva filmmanus på populära verk av författare från Albert Bonniers förlag. En hel del av Elin Wagners humor och sociala budskap finns kvar, även om filmen slutar med en tilldiktad "happy end", som känns litet påklistrad, men som kanske var anbefalld av kommersiella skäl.

Filmen kändes ovanligt fräsch och visades faktiskt vid filmfestivalen i Berlin 2007!. Det är bara att hoppas att den i framtiden kan visas vid fler tillfällen på fler platser. Sällskapet har kontaktat SF för att höra om möjligheterna att kopiera filmen på DVD. /Per-Olof Swartz

Lästips 1: Pionjärer och feminister

Om fyra kvinnliga författare och äventyrare (Norstedts) har Moa Matthis skrivit inträngande och intressant – men jag har svårt för att hitta den röda tråden och var de verkligen "äventyrare"?

Aphra Behn, som levde på 1600-talet är en spännande, för mig ny, bekantskap. Om Mary Kingsley har jag tidigare läst i Signe Höjers biografi från 1973. Visst var hon en äventyrlig resenär i Västafrika – men själv såg hon sig snarare som en seriös forskare än som "äventyrare". Karen Blixen levde visserligen 20 år i Afrika, men jag har nog aldrig betraktat henne som "äventyrare", även om det förstås var ett äventyr att försöka driva en kaffefarm i Kenya på mark som var olämplig för företaget. Isabelle Eberhardt är kanske den största äventyrerskan i samlingen, utklädd till man, konverterad muslim och vid 27 års ålder dränkt av en flodvåg i öknen.

I inledningen menar Matthis att det är i ljuset av dessa fyra kvinnors förhållande till feminismen och till kvinnors politiska organisering de måste betraktas. De tog alla offentligt och i skrift mer eller mindre avstånd från kvinnorörelsen och sin tids rösträttskämpar. Ändå tar vi idag till oss dem som förebilder! /mes

Lästips 2: Skriv ditt liv

Har du lust att skriva om ditt liv – för att förstå dig själv, för att berätta för barn och barnbarn eller som avstamp till förändring? Är det svårt att komma igång? Hjälp kan du kanske få i boken *Att skriva om sitt liv - Med livskartan på spaning efter minnen, mening och möjligheter* av journalisten och författaren Inga-Lill Valfridsson, Svenska Förlaget. Jag köpte den på Bokmässan i Göteborg och hoppas den ska hjälpa mig att komma igång! /mes

Lästips 3: Mer om Alva

Kvinnans plats – min bok om Alva Myrdal heter Lotta Grönings personliga betraktelse över Alva, hennes betydelse för välfärdsstatens bildande och, inte minst, hennes svårigheter att bli accepterad inom socialdemokratien. Starka kvinnor är besvärliga för arbetarrörelsen, menar Lotta, och då är det inte bara Alva hon tänker på! Det är alltid lugnast för män med makt när kvinnorna kokar kaffe! Eller? /mes

Lästips 4: Svenska hem

En passionerad affär, lyder rubriken men här handlar det inte om förhållanden mellan män och kvinnor utan om några kvinnor som till männens förfäran (och rädsla för konkurrens) startade en kooperativ rörelse i början av förra århundradet. En av initiativtagarna var Anna Whitlock som hade besökt London och sett hur fattiga textilarbetare startade kooperativ handelsverksamhet.

År 1905 öppnade Svenska hem sin första butik vid Stureplan i Stockholm. I en tid då gifta kvinnor var omyndiga och banklån enbart beviljades män samlade Anna Whitlock en krets välbeställda, välutbildade kvinnor omkring sig som kunde ordna finansieringen. Reaktionerna blev starka och Stockholms specerihandlarförening samlade matproducenterna till bojkott mot den nystartade rörelsen.

Den första butiken fick så småningom fem efterföljare. Medvetna kvinnor, däribland Elin Wägner och Ellen Key tecknade medlemskap i kooperativet. Sista kapitlet skrevs år 1916 då Svenska hem gick upp i Konsumtionsföreningen Stockholm. Man offrade feminismen på altaret, kommenterar en av bokens författare. *Svenska hem* av Monica Björk och Eva Kaijser är utgiven på Stockholmia förlag. /mes

Sommaren på Lilla Björka

Besök Lilla Björka i sommar! Vi startar sommarsäsongen lördag den 2 juni med Blomstervandring i Elins spår, då Börje Svensson visar och berättar.

I juli månad visar Pernilla Norrman, Malmö, sin keramik på temat "Jordburen". Vernissage lördag den 30 juni kl.12. Därefter håller vi öppet alla dagar utom måndagar i juli månad kl.12–18. Så här skriver Pernilla Norrman om sin konst:

De föremål jag gör i den röda leran är inte främst funktionella föremål för bruk. Över tid har mitt arbete alltmer kommit att utgöra en berättelse; en personligt färgad gestaltning där tiden och minnet spelar med. Inspiration hämtar jag inte minst ur folklöre och annat äldre hantverk, såväl broderi som träsnideri. Där finns omsorg, närvaro, innerlighet som berör: kanske kan man säga att många av dessa föremål har "ande" eller "själ", och att det är det jag försöker göra – besjåla de föremål jag gör.

Fredag 6–söndag 8 juli har vi även denna sommar pelargonutställning på Lilla Björkas solveranda. Det är Veronica Wägner som visar ett urval av sina finaste pelargoner och säljer sticklingar. Öppet kl.12–18.

Under hela juli månad räknar vi också med att i skrivarstugan visa en utställning om Elin Wägner i Linnés fotspår med bilder och texter. Hon beundrade förstås sin store föregångare, men till skillnad från honom insåg hon också riskerna med hans strikt ekonomiska synsätt på utnyttjandet av landets naturtillgångar.

Väckarklocka i pocket

Väckarklocka kom ut 1941. Kritikerna tyckte det var en konstig och "egensinnig bok" men den har varit en "bibel" för många kvinnor sedan dess. På 70-talet kom den ut i nyttgåva på Bonniers men när Elin Wägner-sällskapet tjugo år senare bad om ytterligare en nyttgåva lämnade de över uppdraget till Proprius förlag. Boken med grönt omslag kom ut 1990 och är sedan länge slut på förlaget. Nu har Bonniers insett att Elin Wägner fortfarande har läsare och att *Väckarklocka* är aktuell i dagens debatt om jämställdhet, fred och miljö. *Väckarklocka* finns nu i pocket i Bonniers nya klassikerserie med kommentar av Helena Forsås-Scott. Pris ca 59 kr.

Tack

till Britta Helander-Hörnlund för en underbar gåva till Sällskapet, Elins sigill med monogram och massor av EW-böcker, många med dedikation till Eva Andén, den första kvinnliga advokaten i Advokatsamfundet och Elins vän.

Britta började sin juridiska bana som notarie hos Eva Andén och lärde då också känna Elins kusin Lisa Ekedahl, som också arbetade där.

Jag besökte Britta i hennes hus i Danderyd en vårvinterdag med snödroppar och vintergäck i gräsmattan mot Edsviken. Brittans och hennes mans hus ligger granne till Evas och Lisas bostad, en grå trävilla som uppfördes på 30-talet efter ritningar av Carl Bergsten. Hon berättar om glada valborgsfester på stranden utanför villan med bland andra Hjalmar Gullberg, Ria Wägner och hennes man Gustav Sandgren som gäster.

Britta kom till advokatbyrån efter Elins död men lärde känna Flory Gate och vi förlorade oss i minnen och saknad efter denna fantastiska kvinna och inspiratör för Sällskapet. / Mes

En ny avhandling

I december var det dags igen för disputation med en ny Elin Wägner-avhandling, den här gången i litteraturvetenskap vid Uppsala universitet. Det var Birgitta Wistrand som försvarade sin avhandling *Elin Wägner i 1920-talet. Rörelseintellektuell och internationalist*. Birgitta, som tidigare varit både riksdagskvinna och ordförande i Fredrika Bremer-förbundet, har börjat forska efter ett långt och framgångsrikt yrkesliv, och hennes avhandling är både spännande, lärorik och lättläst. Genom att tränga in i allt vad Elin skrev under 20-talet, både skönlitteratur och publicistik, kan hon teckna en heltäckande bild av hennes verksamhet och inte minst av de idéer som påverkade henne. Det är där bokens undertitel kommer in. "Rörelseintellektuell" var Elin Wägner, menar Wistrand, genom att hon som nätverksbyggare fungerade i många olika funktioner, idéspidare, talare, skribent, dock utan att någonsin ta på sig en ledarroll. Och "internationalist" det blev hon genom att hon insåg fördelarna med att tänka i större sammanhang än i en nation eller stat. Hela livet talade hon sig varm för att samarbete över gränserna var själva förutsättningen för en fredlig värld. Läs avhandlingen, den går bra att avnjuta i mindre munsbitar, och njut av all spännande kunskap som Birgitta Wistrand bjuder på! /SHA

Miljörutan

GOTT VATTEN KOMMER SOM FÖRSTA PUNKT

när Elin och hennes vänner diskuterar vad som är hög levnadsstandard i *Väckarklockas* sista kapitel. På vårt jordklot finns det 1,2 miljarder människor som lever med akut vattenbrist. I USA förbrukas 3000 l vatten per person och dygn. Vi ligger inte långt efter! För att producera en liter mjölk krävs 900 liter vatten. En brödlimpa kräver 550 liter vatten. Ett kilo nötkött (uppfött på kraftfoder) kräver 16 000 liter vatten.

Vi räddar grundvattnet från att förorenas med kemiska bekämpningsmedel genom att välja ekologiska livsmedel. SLU har maj 2002 tagit prover i fyra jordbruksbäckar i fyra sydliga jordbrukslandskap. I alla prover uppmättes minst två jordbruksgifter. År 2005 var det mer än tjugo bekämpningsmedel som överskred gränsen för när vattenlevande djur och växter skadas, en ökning med sju bekämpningsmedel sedan året innan! Antalet sålda hektardoser ökade med 16 procent under samma period.

Vad kan då vi göra?

Köpa mindre kött och välja det med omsorg. Fråga efter och köp ekologisk mat! Se till att offentliga sektorn fattar beslut om att handla ekologiskt. Och alla vi som har gott kranvatten kan välja bort flaskvattnet!

/Karin Sahlström

Rapport från min läshörna

Just nu är jag på väg genom *Vändkorset*. Åter en lyckad Elin Wägner-roman, även om en del stycken, för min kapacitet, känns något sega. Det är nog så att jag har lite svårt att hålla reda på alla aktörerna, som ibland kallas vid förnamn och ibland vid efternamn. Hittills har det dock inte förekommit några svåra ord, franska eller småländska. Roligt med kriminalhistorien, även om jag upplever den som lite trubbig, lite åt Kling & Klang-hållet. (De båda poliserna i *Vändkorset*, Språng och Lans, kanske rentav var förebild för poliserna i *Pippi Långstrump*?) För övrigt tycker jag att *Vändkorset* skulle bli en bra TV-serie.

En ordlista vore inte så dumt. Inte bara med äldre småländska ord och uttryck utan också dåtida normalsvenska borde platsa där. I en av de tidiga böckerna skriver Elin om en "kråka". Nej, inte fågeln, utan ett plagg, men vilket? Jag tror att det behövs ordförklaringar om en yngre generation än min (f.1933) ska kunna "tända" på Elin Wagners böcker, särskilt dem som kom ut före 30-talet. Även pluraländelser på verb kan förefalla främmande för yngre människor. Elin Wägner är inte helt konsekvent. "Äro" kan det stå i en sats, men "gick" i stället för förväntade "gingo" i en annan. Det var väl under 40-talet som skolan lämnade det systemet, men jag har glömt hur läraren förklarade nyordningen för oss skolbarn.

PS. *Vändkorset* har nu passerats. Det var nog dumt av mig att jämföra Språng med de fumliga Kling & Klang. Språng visade sig vara en mycket smart "snut", och därtill ett mönster. Elin gör ju som Andersen och Lagerlöf, de ger sina aktörer i uppdrag att lära läsaren ett och annat om väsentligheter. *Vändkorset* vore kanske något för Rikspolisstyrelsen att studera. Nu är jag mitt inne i *Genomskådad*. Det känns som om Åköping är identisk med Nyköping, där vi bodde några år på 60-talet. DS /Ingvar Nilsson

Notiser

Elingårdens äldreboende i Fruängen i Stockholm har numera en bild av en ung Elin Wägner på sin broschyr.

Krösatågen i Småland har fått namn efter författare och ett av dem heter förstås Elin Wägner.

Från det jordiska museet, EWs debutbok från 1907 som kom i nyutgåva på Podium i höstas har recenserats av Tidningen Kulturen. Omdömet lyder: "utmärkt som avstamp för engagerad feministisk diskussion".

NÄSTA NUMMER AV BERGSLUFT kommer i augusti med inbjudan till Elin Wägnerdagarna på St Sigfrid den 22-23 september. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser **senast 1 juli**.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@comhem.se)

08-30 69 07

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-77 5557